

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Ehdotus muodostaa laajan säädöskokonaisuuden, joka sisältää mm. uusia kriminalisointeja, tarkennuksia rangaistusasteikkoihin, velvoitteita oikeushenkilön vastuusta sekä säännöksiä viranomaisten toimivaltuuksista. EU-oikeudellisten velvoitteiden sovittaminen osaksi Suomen kansallista lainsäädäntöä on edellyttänyt erittäin suurta oikeudellista ja lainsäädäntöteknistä valmistelutyötä.

Uuden lainsäädännön jalkauttaminen tulee vaatimaan koulutusta, sillä asia tulee vaikuttamaan koko rikosprosessiketjuun esitutkinnasta lainvoimaiseen tuomioistuinratkaisuun. Koulutusten suunnittelussa on erityisen tärkeä arvioida, mitä asioita koulutetaan eri kohderyhmillä. Yleisellä tasolla asia uudistukset koskettavat kaikkia rikosprosessissa mukana olevia, mutta esimerkiksi poliisin osalta osa uudistuksessa olevista asioista tulee olemaan sellaisia, joita estävät, paljastavat ja selvittävät todennäköisesti siihen erikoistuneet yksiköt tai toiminnot.

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Ympäristörikoksiin liittyvät teko-ajat, mahdollisten vahinkojen syntyminen sekä vahingoista aiheutuvien seurausten ilmentyminen saattaa toisinaan olla vaikea selvittää. Esitetty muutos antaa esitutkintaviranomaisille paremmat mahdollisuudet selvittää asioita.

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Ehdotuksessa yhteisösakon enimmäismäärä nostettaisiin 3 miljoonaan euroon ja erittäin suurille oikeushenkilöille 40 miljoonaan euroon tai 5 prosenttiin maailmanlaajuisesta liikevaihdosta. Yleinen asteikko olisi 2 000–3 000 000 euroa, mikä merkitsee huomattavaa korotusta nykyiseen tasoon verrattuna (850–850 000 euroa).

Todennäköisesti suurimmassa osassa poliisin tutkimissa esitutkinta-asioita tulisi kyseeseen tämä. On kuitenkin hyvä, että myös yhteisösakkoa voidaan jatkossa soveltaa erikseen vielä erittäin suuriin oikeushenkilöihin.

Oikeushenkilön toiminnallinen rakenne, siellä vallitseva organisaatiokulttuuri ja oikeushenkilössä noudatettavat käytänteet ovat tyypillisesti konteksti, joka mahdollistaa rikoksen tekemisen (Jussi Tapani: Oikeushenkilön rangaistusvastuu – nykytila ja kehittämistarpeet, Oikeusministeriön julkaisuja 2020:20). Rangaistuksen yleisestäävyyden kannalta muutoksella tulee olemaan oikeushenkilöiden toimintaan pelotevaikutusta. Lopulta oikeuskäytäntö (Tuomittujen yhteisösakkojen määrä) tulee määrittämään päivitetyn toimivaltuuden tehokkuuden.

Yhteisösakon ennaltaehkäisevä vaikutus riippuu keskeisesti siitä, miten seuraamusta käytännössä sovelletaan. Oikeuskäytännössä yhteisösakot ovat painottuneet varsin usein käytössä olevan asteikon alaosaan. Tämä heikentää pelotevaikutusta ja sääntelyn uskottavuutta.

Luonnonvaroihin (Esimerkiksi kaivostoiminta, metsäteollisuus, rakentaminen ym.) liittyvissä asioissa toimii erittäin suuria kansallisia ja monikansallisia oikeushenkilöitä, joiden toiminnassa vakavien ympäristövahinkojen riskit voivat olla erittäin suuret. Yhteisösakko voi toimia tehokkaana pelotteena korostaen merkittäviä taloudellisia ja maineeseen kohdistuvia riskejä, jolloin oikeushenkilöt panostavat oikeanlaisiin toimintatapoihin.

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Ympäristön tuhoamisen sisällyttäminen terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon on perusteltu. Tällaiset teot voivat muodostaa merkittävän uhan yhteiskunnan toimintakyvylle sekä ihmisten terveydelle. Asia on huomioitu terroristisia rikoksia koskevaa rikoslain 34 a luvun rangaistussääntelyn uudistuksessa. Uusi rangaistussäännös ympäristöön kohdistuvissa rikoksissa on perusteltu ja se lisää viranomaisten mahdollisuuksia ennalta estää, paljastaa ja selvittää tällaisia asioita.

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

-

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Säännöksellä kriminalisoidaan laaja-alaisimmat ja pitkäkestoisimmat ympäristövahingot, jotka eivät voimassa olevan lainsäädännön puitteissa tule riittävästi huomioiduksi.

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tietyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

-

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastausta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

Poliisiammattikorkeakoulu pitää esitystä kannatettavana. Ympäristöön kohdistuvan tuhoamisen kytkeytyminen terrorismin ja hybridivaikuttamisen uhkiin korostaa poliisin toimivaltuuksien merkitystä rikosten ennalta estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Rikostiedustelu ja kansallinen sekä kansainvälinen viranomaisyhteistyö on tärkeää, missä esitutkintaviranomaisilla poliisi mukaan lukien tulee olla riittävät toimivaltuudet. Potentiaaliset ympäristötuhot näyttäytyvät jo tänä päivänä poliisin ja myös muiden viranomaisten toimintaympäristössä vakavana turvallisuusuhkana.

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitokseen ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

-

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

-

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristöstä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

Toteutuessaan uudistus vaikuttaa usean eri viranomaisen toimivaltuuksiin. Poliisissa esi-tyksessä mainittuja uusia tunnusmerkistöjä tulee soveltamaan todennäköisesti ainakin Keskusrikospoliisi sekä jotkut poliisilaitosten erillisyyksiköt tai toiminnot. Näiden asioiden ennalta estäminen, paljastaminen sekä selvittäminen saattaa olla tarkoituksenmukaista jollain tavoin keskittää, vaikkakin poliisi on yleisviranomainen ja sitä kautta uudistuksessa esitettyjä asioita saattaa nousta esiin missä tahansa poliisitoiminnan yhteydessä.

Uusien säännösten jalkauttaminen operatiiviseen toimintaan vaatii koulutusta. Tämä saattaisi olla kustannustehokkainta ja tarkoituksenmukaisinta järjestää rikosprosessiin osallistuvien yhteiskoulutuksina. Koulutuksen käyneet voisivat sitten jalkauttaa asiat omista virastoissaan esimerkiksi työpaikkakoulutuksina.

Uudistus on laaja, jolloin se edellyttää riittävästi koulutusresursoitua esitutkintaviranomaisilta, syyttäjälaitokselta sekä tuomioistuinlaitokselta. Ympäristörikosasioihin liittyy keskeisesti myös muita valvonta- ja lupaviranomaisia, joille tulee varata myös koulutuspaikkoja ja heidän osaamistaan on tarkoituksenmukaista hyödyntää koulutusten suunnittelussa ja toteutuksissa.

Ranki Mika
Poliisiammattikorkeakoulu